Саченко С.І.
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ревізії та аналізу ТНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Внутрішньогосподарський контроль – це система способів і прийомів, які використовуються на підприємстві відповідними службами (якщо такі організовані) чи посадовими особами з метою забезпечення належного збереження та ефективного використання ресурсів [5].

Особливе значення має внутрішньогосподарський контроль на тих підприємствах, котрі в процесі виробництва використовують значну кількість матеріальних цінностей та грошових коштів. Іншими словами, внутрішній контроль є необхідний особливо для тих суб'єктів господарювання, у яких значними є суми виробничих витрат.

Контроль у системі управління промисловим виробництвом повинен зайняти належне йому місце та служити забезпеченню виконання наступних завдань:

- збереженню майна та грошових коштів;
- підвищенню ефективності використання наявних ресурсів;
- пошуку внутрішніх резервів зростання ефективності діяльності;
- запобіганню розкрадань та псування цінностей тощо.

Цілком справедливою є думка Кочеріна Є.А., що поняття "контроль в управлінні" може розглядатися в трьох основних аспектах:

- як систематична та конструктивна діяльність керівників, органів управління (тобто контроль як діяльність);
- як кінцева стадія процесу управління;
- як невід'ємна складова процесу прийняття та реалізації управлінських рішень [3, с.13].

Є.В. Калюга зазначає [2,с.141], що характерною особливістю внутрішньогосподарського контролю є те, що він здійснюється в процесі господарської діяльності і має важливе значення в забезпеченні збереження майна. Майже всі нестачі і розкрадання цінностей виявляються інвентаризаціями і перевірками, що проводяться працівниками підприємств.

Окрім того, оскільки внутрішньогосподарський контроль, як правило, проводять у момент здійснення і оформлення господарських операцій, він дає можливість оперативно виявляти недоліки та вживати відповідні заходи для їх усунення.

У цьому випадку він виступає як функція бухгалтерського обліку, яка забезпечує контроль за використанням ресурсів у процесі господарської діяльності. Коли підприємство невелике, саме він може забезпечити належну ефективність функціонування суб'єкта господарювання.

Так, зокрема Л.В.Нападовська [4,с.19-21], розглядаючи теоретичні основи внутрішньогосподарського контролю, подає класифікацію не видів внутрішнього контролю, а складових системи фінансово-господарського контролю (державний, позавідомчий, відомчий, незалежний, громадський). Виділивши вищевказані організаційні складові, науковець у наступному параграфі обґрунтовує необхідність створення внутрішнього аудиту, як важливого елементу ринкової інфраструктури. В цілому не заперечуючи важливості останньої дефініції у забезпеченні ефективності функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринку, все ж вважаємо її саме складовою системи внутрішнього контролю, а не елементом ринкової інфраструктури.

Щодо власне видів внутрішнього контролю Л.В. Нападовська [4,с.32] подає наступну схему системи внутрішньогосподарського контролю, згідно з якою нами було зроблено висновок, що таким чином вона виділяє види контролю:

- контроль керівництва;
- бухгалтерський контроль;
- адміністративний контроль;
- внутрішній аудит;
- громадський контроль

На підприємствах внутрішньогосподарський контроль здійснюють штатні контролери-ревізори, аудитори, керівники і співробітники відділів управління підприємств, а також відповідні посадові особи інших підрозділів відповідно до покладених на них службових обов'язків. Проте, на наш погляд, ніхто краще від бухгалтера не зможе проконтролювати збереження тих цінностей, котрі він обліковує щодня.

Отож більш зваженою, на наш погляд, є з цього приводу позиція авторів Ф.Ф.Бутинця, Н.Г. Виговської, Н.М.Малюги та Н.І. Петренко [1, с.134]. Вони вважають, що суб'єктами внутрішньогосподарського контролю повинні бути:

- управлінський персонал;
- спеціальні служби, створені на підприємстві з метою контролю (спостережні ради, ревізійні комісії, інвентаризаційні комісії, комісії з розслідування надзвичайних подій, внутрішні аудиторські служби);
- обліковий персонал на чолі з головним бухгалтером.

Є.В.Калюга [2,с.155], досліджуючи питання внутрішньогосподарського контролю також поділяє його на наступний, попередній та поточний. Достатньо обґрунтованою також є позиція зазначеного автора щодо більш укрупненого розгляду внутрішнього контролю, а саме розмежування його форм на два види: внутрішній (відомчий) та контроль власника.

В доповнення до цього доцільно зазначити, що яким би не був вибір зацікавлених користувачів інформації щодо виду та форми внутрішнього контролю, головна мета такого вибору – врахувати дійсну ефективність та дієвість обраного напряму.

Проте в цілому внутрішньогосподарський контроль як система безперервного спостереження за ефективністю використання майна та грошових коштів підприємства, законністю й доцільністю здійснення господарських операцій і процесів повинен бути дієвою складовою частиною ринкового механізму, здатною забезпечити відповідною інформацією різні рівні управління.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Контроль і ревізія: Підручник для студентів спеціальності « Облік і аудит» вищих навчальних закладів. / За ред.. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. / Ф.Ф.Бутинець, Н.Г.Виговська, Н.М.Малюга, Н.І.Петренко – Житомир: ПП « Рута», 2002. – 544 с.
2. Калюга Є.В. Фінансово – господарський контроль у системі управління: Монографія. – К.: Ельга, Ніка – Центр, 2002. – 360 с.
3. Кочерин Е.А. Контроль в системе управления социалистическим производством./ Е. А. Кочерин - М.: Экономика, 1982. – 216 с.
4. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224с.
5. Саченко С.І. Облік і внутрішньогосподарський контроль виробничих витрат на хлібопекарних підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / С.І. Саченко. – Тернопіль, 2006. – 20 с